

ОДЛУКЕ УСТАВНОГ СУДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Право на најнижи износ старосне пензије није условљено навршењем 40 (м), односно 35 (ж) година пензијског стажа

Одредбом републичког закона прописано је да право на најнижи износ старосне пензије има осигураник који је навршио 40 (м), односно 35 (ж) година пензијског стажа.

Грађанин сматра да је та одредба републичког закона у супротности са Законом о основним правима из пензијског и инвалидског осигурања, чијом је одредбом прописано да осигураник који испуни услове за старосну пензију стиче право на најнижи износ старосне пензије, под условима, на начин и у висини утврђеној самоуправним општим актом заједнице (пензијског и инвалидског осигурања), у складу са законом. Грађанин сматра, дакле, да право на најнижи износ старосне пензије не може бити условљено навршењем пензијског стажа прописаног оспореном одредбом републичког закона.

Уставни суд Југославије утврдио је да је оспорена одредба републичког закона у супротности са Законом о основним правима из пензијског и инвалидског осигурања. Одлука о томе заснована је на схватању Уставног суда Југославије да из одредбе члана 28. Закона о основним правима из пензијског и инвалидског осигурања произлази да право на најнижи износ старосне пензије не може бити условљено навршењем пензијског стажа од 40 (м), односно 35 (ж) година. Уставни суд Југославије схвата одредбу члана 28. Закона о основним правима — којом је прописано да осигураник који испуни услове за стицање права на старосну пензију има право на најнижи износ старосне пензије — тако да се право на најнижи износ старосне пензије стиче самим испуњењем услова за старосну пензију, што ће рећи било којег од услова под којима се стиче право на старосну пензију (члан 21. Закона о основним правима), а не — навршењем одређеног пензијског стажа, односно стажа осигурања, прописаног оспореном одредбом републичког закона. Полазећи од таквог схватања одредбе члана 28. Закона о основним правима из пензијског и инвалидског осигурања, Уставни суд Југославије је утврдио да је одредба републичког закона о пензијском и инвалидском осигурању, претходно изложена, у супротности са Законом о основним правима из пензијског и инвалидског осигурања.

(Одлука УСЈ, I—V бр. 7/2—88, од 8. марта 1990)

Финансијско пословање организација удруженог рада уређује савезни закон

Одредбама Закона о финансијском пословању („Сл. лист СФРЈ“, бр. 10/89, 26/89, 35/89 и 79/89) прописано је: да правна лица образују фондове као изворе финансирања пословања; да платни промет обављају преко рачуна код одређених организација; да су дужна да у

благајнама држе одређен износ готовог новца; да се наплата дугова врши по одређеном редоследу; прописане су новчане казне за дужнике који не предају уговорена средства плаћања; затим, забрана вршења финансијских послова у одређеним случајевима, правила санације и покривања губитака, и др.

Грађанин сматра да одредбе наведеног закона прописују таква ограничења која нарушавају слободу организовања привредних субјеката и њихово право на управљање радом и пословањем на сопствени ризик, која су у супротности с Уставом СФРЈ.

Уставни суд Југославије није прихватио иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности оспорених одредаба наведеног савезног закона. Уставни суд Југославије је при томе пошао од одредаба чл. 259, ст. 2. и 3. и чл. 281, став 1, тач. 3. и 5. Устава СФРЈ, по којима се платни промет врши по јединственим начелима, на начин прописан савезним законом, односно по којима Федерација уређује права и обавезе организација удруженог рада у погледу средстава у друштвеној својини и уређује платни промет у земљи. Имајући у виду те одредбе Устава СФРЈ, Уставни суд Југославије је оценио да се оспореним одредбама наведеног закона ни у чему не доводи у питање самосталност привредних субјеката у организовању и пословању. Јер, самосталност привредних субјеката у организовању и пословању не значи и недостатак било каквих правила пословања која прописује држава. То нарочито онда кад су у питању привредни субјекти који послују средствима у друштвеној својини. Но, без обзира на ту околност, Уставни суд Југославије сматра да је право државе, утврђено Уставом СФРЈ, да проише одређена правила по којима привредни субјекти морају поступати у обављању финансијског пословања, и да, прописивањем тих правила, одредбама Закона о финансијском пословању ни у чему нису повређена права привредних субјеката, утврђена Уставом СФРЈ.

(Решење УСЈ, I—У бр. 110/1—89, од 8. марта 1990)

Уставни суд Југославије није дужан да оцењује уставност закона који је престао да важи

Грађанин је дао иницијативу Уставном суду Југославије за покретање поступка за оцењивање уставности одредаба Закона о Народној банци Југославије и јединственом монетарном пословању народних банака република и народних банака аутономних покрајина („Сл. лист СФРЈ“, бр. 49/76, 41/81, 26/84 и 71/86), због тога што налази да су политиком камата, омогућеном одредбама тога закона, штедише стављене у неравноправан положај у односу на банке, будући да оне наплаћују превисоке камате на прекорачења по текућим рачунима грађана која нису допуштена.

Наведени закон престао је да важи пре него што је Уставни суд Југославије одлучивао о томе да ли ће усвојити иницијативу грађанина за покретање поступка за оцењивање уставности одредаба тога закона. Тај закон је престао да важи 17. јуна 1989. године, ступањем на снагу Закона о Народној банци Југославије и јединственом монетарном пословању народних банака република и народних банака аутономних покрајина („Сл. лист СФРЈ“, број 34/89).

Одредбом члана 375, став 2. Устава СФРЈ утврђено је да Уставни суд Југославије *може* оцењивати уставност закона који су престали да важе, ако од престанка важења до покретања поступка није протекло више од једне године. Та одредба Устава СФРЈ значи, пре свега, да Уставни суд Југославије не може оцењивати уставност закона од чијег је престанка важења до покретања поступка протекло више од једне године. Али, она значи и то да Уставни суд Југославије слободно оцењује да ли ће оцењивати уставност закона од чијег престанка важења до покретања поступка није протекло више од једне го-

дине. Уставни суд Југославије не мора, дакле, оцењивати уставност закона који је престао да важи ако од престанка његовог важења до покретања поступка није протекло више од једне године. Полазећи од те одредбе Устава СФРЈ, Уставни суд Југославије је одбио да оцењује да ли су одредбе Закона о Народној банци из 1976. године, у време њиховог важења, биле у складу с Уставом СФРЈ.

(Решење УСЈ, II—У бр. 19/89, од 8. марта 1990)

Савезно извршно веће је овлашћено да пропише поступак прегледа опреме и пртљага из којег за организацију удруженог рада за аеродромске услуге проистичу одређене обавезе

Одредбом члана 16, став 2. Уредбе о безбедности на ваздухопловним пристаништима („Сл. лист СФРЈ“, број 73/87), прописано је да техничком опремом за преглед пртљага одвојеног од путника и робе, рукују и преглед таквог пртљага врше радници организације удруженог рада за аеродромске услуге, односно носиоци права располагања аеродромима који су за то стручно оспособљени.

Пословна заједница аеродрома Југославије покренула је пред Уставним судом Југославије поступак за оцењивање уставности оспорене одредбе наведене уредбе СИВ-а. Заједница сматра да се оспореном одредбом Уредбе СИВ-а на аеродромске организације преносе одређене материјалне и радне обавезе надлежних државних органа, што је противно Уставу СФРЈ.

Уставни суд Југославије је оценио да нема места утврђењу да оспорена одредба Уредбе СИВ-а није сагласна с Уставом СФРЈ. Уставни суд Југославије сматра, пре свега, да је Савезно извршно веће дојело наведену уредбу у складу с овлашћењима која оно има по Уставу СФРЈ (члан 347, став 1, тачка 5) и Законом о ваздушној пловидби (члан 262, „Сл. лист СФРЈ“, број 45/86, 24/88 и 80/89), односно да је СИВ имало право на доношење такве уредбе. На основу овлашћења за доношење Уредбе, Савезно извршно веће могло је, по оцени Уставног суда Југославије, и питање прегледа пртљага и робе уредити на начин прописан оспореном одредбом наведене уредбе, а такво уређивање тога питања није несагласно с Уставом СФРЈ.

(Одлука УСЈ, II—У бр. 29/90, од 21. марта 1990)

Престала је важност одредаба Закона о удруженом раду, о преставку радног односа по сили закона

Одредбама чл. 71, став 3. и чл. 204. Закона о изменама и допунама Закона о удруженом раду („Сл. лист СФРЈ“, бр. 85/87), било је прописано: раднику може престати радни однос и пре него што испуни услове за личну пензију; изузетно, радник може остати у радном односу и кад испуни услове за личну пензију, али, само под условима и у случајевима утврђеним савезним законом; до доношења савезног закона о условима под којима радник може остати у радном односу и кад испуни услове за личну пензију, а најкасније у року од 18 месеци од дана ступања на снагу Закона о изменама и допунама закона о удруженом раду, раднику престаје радни однос по сили закона кад испуни услове за личну пензију, у складу са законом који је био на снази пре ступања Закона о изменама и допунама закона о удруженом раду на снагу.

Грађани су сматрали да су оспореним одредбама наведеног савезног закона радници стављени у неравноправан положај када је реч о преставку радног односа по сили закона, будући да су републичким законима, односно покрајинским законима о радним односима, пропи-

сани различити услови под којима раднику престаје радни однос по сили закона. Стога су тражили да Уставни суд Југославије огласи неуставним наведене одредбе Закона о изменама и допунама закона о удруженом раду.

Оспорене одредбе Закона о изменама и допунама закона о удруженом раду престале су важити даном ступања Закона о основним правима из радног односа на снагу — 14. октобра 1989. године („Сл. лист СФРЈ“, број 60/89), чијим је одредбама престанак радног односа друкчије уређен. С обзиром на ту околност, Уставни суд Југославије није усвојио иницијативу за покретање поступка за оцењивање одредаба чл. 71, став 3. и чл. 204. Закона о изменама и допунама закона о удруженом раду. При томе, Уставни суд Југославије је оценио да нема ни разлога због којих би требало да оцењује да ли су те одредбе, у време док су важиле, биле у складу с Уставом СФРЈ, полазећи од одредбе члана 149, став 6. Устава СФРЈ, према којој раднику може престати рад против његове воље само под условима утврђеним законом, из чега произлази и то да околност што републички/покрајински закони нису прописивали исте услове за престанак радног односа по сили закона није од значаја, будући да раднику није, по тим законима, могао престати радни однос ако није испунио услове прописане савезним законом. Савезни закон је прописао једнаке услове за престанак радног односа по сили закона за сваког радника једнако, као минимум услова за престанак радног односа по сили закона.

(Решење УСЈ, У бр. 230/88, од 21. марта 1990)

Законом се одређује какве обавезе у обављању ваздушне пловидбе имају организације удруженог рада, а какве — државни органи

Одредбом члана 132, став 1. Закона о ваздушној пловидби („Сл. лист СФРЈ“, бр. 45/86, 24/88 и 80/89) прописано је да организација удруженог рада за аеродромске услуге, односно носилац права располагања аеродромом, мора обезбедити простор за преглед ваздухоплова, одговарајуће просторије за преглед путника и ствари, и техничку опрему за преглед путничког пртљага и робе, и обављати преглед путничког пртљага и робе.

Пословна заједница аеродрома Југославије покренула је пред Уставним судом Југославије поступак за оцењивање уставности оспорене одредбе наведеног закона, налазећи да она намеће неоправдане обавезе аеродромским организацијама, које су обавезе државних органа, и да, стога, оспорена одредба наведеног закона није у складу с Уставом СФРЈ.

Полазећи од одредбе Устава СФРЈ (члан 281, став 1, тачка 11) према којој Федерација (преко савезних органа) уређује и обезбеђује безбедност ваздушне пловидбе, Уставни суд Југославије је оценио да нема разлога због којих треба утврдити да оспорена одредба наведеног закона није у складу с Уставом СФРЈ. Уставни суд Југославије сматра, наиме, да право и дужност Федерације да уређује и обезбеђује безбедност ваздушне пловидбе садржи у себи и њено право да уређује и питања која су предмет оспорене одредбе наведеног закона. На који ће начин та питања бити уређена, ствар је, по мишљењу Уставног суда Југославије, политике уређивања односа у тој области. Имајући у виду да одредбе наведеног закона не утврђују само обавезе аеродрома, већ и одређене обавезе државних органа (унутрашњи послови), Уставни суд Југославије је мишљења да оспореном одредбом наведеног Закона аеродромима — организацијама удруженог рада које се баве аеродромским услугама, нису наметнуте обавезе које им по Уставу СФРЈ не би могле бити наметнуте.

(Одлука УСЈ, У бр. 354/87, од 21. марта 1990)

**Одлука о одређивању највишег нивоа цена у стамбено-комуналној
делатности и највиших цена у градском саобраћају у складу је
с Уставом СФРЈ и савезним законом**

Одлуком Већа република и покрајина Скупштине СФРЈ о одређивању највишег нивоа цена у стамбено-комуналној делатности и највиших цена у градском саобраћају („Сл. лист СФРЈ“, број 84/89) утврђен је највиши ниво цена у стамбено-комуналној делатности и у градском саобраћају, и одређено да она ступа на снагу даном њеног објављивања.

Предузеће С. из А. покренуло је пред Уставним судом Југославије поступак за оцењивање уставности и законитости оспорене одлуке, налазећи да она није могла бити донесена 21. децембра 1989. године, позивом на одредбе Закона о систему друштвене контроле цена („Сл. лист СФРЈ“, бр. 64/84, 43/86, 71/86), будући да је тај закон престао важити, на основу одредбе члана 22. Закона о систему друштвене контроле цена („Сл. лист СФРЈ“, бр. 84/89), који је донесен 21. децембра, а објављен (у „Сл. листу СФРЈ“) — 22. децембра 1989. године.

Није спорно да је Веће република и покрајина имало право, на основу одредбе члана 25. Закона из 1984. године, да донесе оспорену одлуку. Та одлука донесена је 21. децембра 1989. године. Закон на основу којег је она донесена није престао да важи 22. децембра 1989. године, већ 30. децембра 1989. године, када је ступио на снагу нови закон о систему друштвене контроле цена. Према томе, закон на основу којег је донесена оспорена одлука био је на снази 21. децембра 1989. године, кад је та одлука донесена. Због тога нема места доношењу одлуке о неуставности, односно незаконитости оспорене одлуке Већа република и покрајина Скупштине СФРЈ.

(Одлука УСЈ, II-У бр. 5/90, од 15. марта 1990)

**Под једнаким условима одређене категорије грађана могу имати
предност при запошљавању**

Одредбом републичког закона о радним односима прописано је да су организације удруженог рада дужне да стварају услове за запошљавање инвалидних лица и да тим лицима дају предност у запошљавању на свим пословима, односно радним задацима који одговарају њиховим радним способностима за обављање послова и радних задатака за које су оспособљена.

Радна организација Ф. у С. је покренула пред Уставним судом Југославије поступак за оцењивање уставности оспорене одредбе републичког закона, налазећи да се том одредбом доводи у питање остваривање уставног права грађанина на рад и доступност сваког радног места и функције у друштву.

Уставни суд Југославије није усвојио дату му иницијативу.

Уставом СФРЈ утврђено је да друштвена заједница ствара услове за оспособљавање грађана који нису потпуно способни за рад, као и услове за одговарајуће запослење тих грађана.

Полазећи од тога, а имајући у виду чињеницу да оспорена законска одредба даје предност инвалидним лицима при запошљавању само под условом да испуњавају услове за обављање одређених послова и радних задатака, да не установљава, дакле, предност инвалидних лица независно од услова који се траже за обављање одређених послова и радних задатака, Уставни суд Југославије је мишљења да је у питању једна предност инвалидних лица која има основа у Уставу СФРЈ и да зато оспорена одредба републичког закона није противна Уставу СФРЈ.

(Решење УСЈ, I-У бр. 43/1-89, од 7. марта 1990)

Припремио Борбе Бурковић